

VLAAMSE COMMISSIE ONROEREND ERFGOED

ADVIES VCOE 2020|40 VAN 10 DECEMBER 2020

OVER DE VOORLOPIGE BESCHERMING ALS MONUMENT VAN WONING VAN SCHUYLENBERGH IN AALST, NAAR AANLEIDING VAN DE ADVIESVRAAG VAN MINISTER MATTHIAS DIEPENDAELE VAN 13 OKTOBER 2020

De Vlaamse Commissie Onroerend Erfgoed, rechtsgeldig samengesteld, brengt op 10 december 2020 volgend advies uit:

1. De VCOE ontving op 13 oktober 2020 een adviesvraag van Matthias Diependaele, minister van Financiën en Begroting, Wonen en Onroerend Erfgoed, over de voorlopige bescherming als monument van woning Van Schuylenbergh in Aalst. De commissie spreekt zich in dit advies uit over de documenten in het kader van de voorlopige bescherming, met name: (a) het ministerieel besluit tot voorlopige bescherming, (b) de fotoregistratie, (c) het afbakeningsplan, (d) de lijst van cultuurobjecten, en (e) het inhoudelijk dossier.
2. Woning Van Schuylenbergh betreft een stadswoning uit het laatste kwart van de twintigste eeuw, ontworpen door Pieter De Bruyne in samenwerking met Achiël Hutsebaut. De commissie merkt op dat voorliggend beschermingsvoorstel tot stand kwam op ad hoc basis. Niettemin gaat het goed gedocumenteerde inhoudelijk dossier uitgebreid in op het ruimere oeuvre van zowel De Bruyne als Hutsebaut. Bovendien wordt de voorgestelde bescherming gekaderd in het beschermde geheel aan postmodernistische woningen en typologisch verwante naoorlogse rijwoningen. Dit is positief. Het toont de relevantie van het te beschermen pand duidelijk aan.

Uit het inhoudelijk dossier blijkt dat woning Van Schuylenbergh zich vooral onderscheidt door De Bruyne's niet-conformistische stijl. Binnen De Bruyne's oeuvre zelf zou het de eerste en laatste realisatie zijn waarin hij zijn visie op architectuur en meubilair samenbracht in een volledige woonomgeving. Tegelijk merkt de commissie op dat het inhoudelijk dossier gewag maakt van ruim 160 interieurs en gebouwen gerealiseerd door De Bruyne. Hieronder bevinden zich winkelinterieurs en praktijkruimten, maar ook woningen zoals de (niet-beschermde) woning Heirman in Gooik-Huizingen waarvoor eveneens werd samengewerkt met Hutsebaut. Het is de commissie evenwel onduidelijk in hoeverre al deze andere realisaties uitgaan van een wisselwerking tussen architectuur en meubilair/interieur, alsook hoe ze zich verhouden tot het woonconcept van de woning Van Schuylenbergh. De commissie vraagt verder te duiden in welke mate ook andere realisaties van De Bruyne architectuur en interieur combineren. De commissie vraagt tevens het aandeel woningen in diens oeuvre te specificeren.

Daarnaast merkt de commissie op dat de realisaties van De Bruyne op heden beperkt bescherming genieten. Enkel zijn eigen woning in Aalst is als monument beschermd.¹ De apotheek Lambrecht werd na voorlopige bescherming als monument niet definitief beschermd.² De commissie vraagt zich dan ook af of naar aanleiding van voorliggend ad hoc-dossier nog andere ontwerpen van De Bruyne op hun beschermenswaardigheid zullen worden onderzocht en desgevallend voor

¹ <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/aanduidingsobjecten/8011>

² VCOE 2019/020 – Advies bescherming Aalst apotheek Lambrecht;
<https://inventaris.onroerenderfgoed.be/erfgoedobjecten/306689>

bescherming voorgedragen.

3. Artikel 1 van het ministerieel besluit legt de voorlopige bescherming als monument vast van woning Van Schuylenbergh en verwijst naar het afbakeningsplan en de fotoregistratie die als bijlagen bij het besluit zijn gevoegd. Artikel 1 verwijst tevens naar de bijgevoegde lijst met cultuurgoederen die integrerend deel uitmaken van het monument.

Wat de gekozen afbakening betreft stelt de commissie vast dat deze het volledige perceel van de woning omvat (C934/W2), dit in functie van erfgoedelementen in de buitenaanleg zoals het terras, de vijver en de pergola. De zuidelijke tuinzone op het naastgelegen perceel (C939/N) wordt daarentegen niet door de voorgestelde bescherming gevat. De commissie heeft bedenkingen bij deze selectieve afbakening. Hoewel een latere uitbreiding, zorgt de zuidzone momenteel voor (visuele) ondersteuning van de pergola, de relatie tussen woning en buitenaanleg, en de markante gevelopbouw met hoge blinde oostgevel. De commissie vraagt te overwegen om alsnog de volledige tuin bij de woning op te nemen in de afbakening. Aanvullend vraagt de commissie om de tuin ook beter in beeld te brengen in de fotoregistratie.

De commissie merkt tevens op dat de woning werd geconcipeerd rond een verzameling los meubilair naar ontwerp van De Bruyne, die de architectuur aldus mee bepaalt en versterkt. Dit aspect wordt goed gevat door het beschermingsvoorstel. In dat verband erkent de commissie het belang om bepaalde meubels van De Bruyne als cultuurgoederen mee op te nemen in de bescherming. Niettemin heeft de commissie hierbij volgende bemerkingsen:

- a) De commissie vraagt de cultuurgoederen te beperken tot enkel die meubels die het woningontwerp aantoonbaar mee bepalen of specifiek voor de woning werden ontworpen. Volgens de getuigenis van De Bruyne zelf betrof het hier zes à zeven bestaande objecten, aan te vullen met enkele meubels die hij tijdens of na de bouw specifiek ontwierp voor de woning. De 17 voorgestelde cultuurgoederen omvatten evenwel alle aanwezige (non-conformistische) meubels van De Bruyne die de opdrachtgevers verzameld hadden vóór de bouw van de woning, alsook latere aankopen. De bijgevoegde lijst ('bijlage 3') maakt hierin geen onderscheid. Dit integraal mee beschermen van meubels zonder onlosmakelijke band met het woningontwerp perkt volgens de commissie de mogelijkheid van toekomstige wijzigingen en toevoegingen in het losse meubilair sterk in. De commissie acht aldus een strengere selectie van cultuurgoederen nodig.
 - b) De commissie vindt het positief dat de bijgevoegde lijst elk cultuurgoed afzonderlijk beschrijft. De huidige of oorspronkelijke plaatsing wordt evenwel nergens vermeld. Het is de commissie daarom onduidelijk in welke mate de met de woning verbonden meubels nog op hun oorspronkelijke plaats staan. Nochtans is deze informatie noodzakelijk gezien de beheersdoelstelling (art. 3, 5°a) om cultuurgoederen zoveel mogelijk op hun oorspronkelijke plaats te zetten. De commissie vraagt – voor zover gekend – de oorspronkelijke plaats van de cultuurgoederen te duiden in de te weerhouden lijst.
4. Artikel 2 van het ministerieel besluit verwijst naar de architecturale en artistieke erfgoedwaarden die de bescherming als monument verantwoorden, en beschrijft uitgebreid de aanwezige erfgoedelementen en -kenmerken. De commissie erkent deze erfgoedwaarden en vindt het positief dat de motivering van de architecturale waarde expliciet aanknoopt bij de selectiecriteria, met name de ensemblewaarde, zeldzaamheid, herkenbaarheid, representativiteit en contextwaarde. Ondanks het ad hoc-karakter van de bescherming biedt dit inzicht in het belang

van voorliggend architecturaal totaalconcept.

5. Artikel 3 van het ministerieel besluit bevat de beheersdoelstellingen voor het te beschermen monument. De commissie onderschrijft de nadruk op een conserverend en vakkundig onderhoud, maar vraagt te onderzoeken of bepaalde karakteristieke elementen van het exterieur of interieur om specifieke beheers-, herstel- of restauratiemaatregelen vragen. Mogelijk dient de beheersvisie op dit vlak verfijnd te worden. De commissie wijst bijvoorbeeld op de verschenen kleur van het blauw gelaagd glas in het atelier. Wat de blauwe garagepoort betreft vraagt de commissie zich af of deze tot het initiële ontwerp behoort, dan wel vervangen kan worden door een vlak exemplaar – zoals gesuggereerd op de originele bouwplannen.

Met betrekking tot de buitenaanleg zet beheersdoelstelling 2 in op het '*wenselijke*' behoud van de visuele link tussen de aanwezige erfgoedelementen onderling en met de woning. De commissie vraagt deze doelstelling dwingender te formuleren. Uit het inhoudelijk dossier blijkt dat de tuin sinds 1986 reeds meerdere aanpassingen onderging. Zo werd bijvoorbeeld het gras vervangen door kiezelsteentjes. De commissie suggereert daarom in beheersdoelstelling 2 tevens op te nemen dat gestreefd kan worden naar een meer oorspronkelijke buitenaanleg.

Tot slot wijst de commissie op beheersdoelstelling 5^b waarin wordt gevraagd voldoende ruimte te voorzien rond de als cultuuroederen beschermde meubels, aangezien dit zou aansluiten bij de toenmalige visie van Pieter De Bruyne. In lijn met paragraaf 3(a) van dit advies, wijst de commissie erop dat dit enkel van toepassing kan zijn op die meubels die De Bruyne betrok in het woningontwerp of voor de woning ontwierp.

6. De commissie ondersteunt artikel 4 van het ministerieel besluit dat de voorschriften formuleert voor de instandhouding en het onderhoud van het te beschermen monument.
7. Artikel 5 van het ministerieel besluit geeft het overzicht van de toelatingsplichtige handelingen voor het te beschermen monument. De commissie stelt vast dat toelatingsplicht 6^d uitgaat van concrete oppervlaktecriteria voor de toelatingsplichtige aanleg, wijziging of uitbreiding van verharding. De hierop voorziene uitzondering voor verhardingen geplaatst binnen een straal van 30 m rond een vergund of een vergund geacht gebouw is evenwel voor interpretatie vatbaar. Uit de formulering kan de commissie niet opmaken of in dit laatste geval een toelating al dan niet vereist is. Gezien de (beperkte) omvang van de beschermingsperimeter en de waardevolle buitenaanleg suggereert de commissie elke aanleg, wijziging of uitbreiding van verharding toelatingsplichtig te maken.
8. Op basis van bovenstaande argumentatie en opmerkingen geeft de commissie een voorwaardelijk gunstig advies voor de voorlopige bescherming als monument van woning Van Schuylenbergh in Aalst. De commissie vraagt:
 - te duiden in welke mate andere realisaties van De Bruyne architectuur en interieur combineren, alsook het aandeel woningen in diens oeuvre te specificeren;
 - te overwegen om de volledige tuin bij de woning op te nemen in de afbakening en deze beter te registreren op foto;
 - de cultuuroederen te beperken tot die meubels die het woningontwerp mee bepaalden of voor de woning werden ontworpen, alsook hun oorspronkelijke plaats te duiden op de bijgevoegde lijst;
 - de beheersdoelstellingen op enkele punten aan te vullen of te verfijnen (inzake eventuele

- beheers-, herstel- en restauratiemaatregelen, de buitenaanleg, en de cultuurgoederen);
- toelatingsplicht 6°d na te kijken.

Namens de Vlaamse Commissie Onroerend Erfgoed,

Michiel Deweydt

Voorzitter